

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ (ΒΙΟΣ-ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ)

II. Ο βίος του

Γεννήθηκε το 428/9. Πατέρας: **Αρίστωνας**, γιος του Αριστοκλή (τα ονόματα πατέρα και παππού δείχνουν πως το γένος ήταν αριστοκρατικό).

Μητέρα: **Περικτιόνη** (από παλιά αρχοντική γενιά που έφτανε μέχρι τον Σόλωνα).

Κριτίας: Θεός της Περικτιόνης, συνδέθηκε με το σοφιστικό κίνημα, ηγετική μορφή του καθεστώτος των Τριάκοντα που συνδέθηκε στα νιάτα του με τον Σωκράτη.

Χαρμίδης: Αδελφός της Περικτιόνης, συνεργάστηκε με τους Τριάκοντα και συνδέθηκε στα νιάτα του με τον Σωκράτη.

Η 7^η Επιστολή του Πλάτωνα (γράμμα προς τους Συρακούσιους φίλους του).

- ♦ Σημαντική πηγή πληροφοριών για τη ζωή του Πλάτωνα.
- ♦ Αποτελεί ένα είδος αυτοβιογραφίας.

Ο Πλάτων έλαβε την επιμελημένη μουσική και γυμναστική παιδεία των αριστοκρατικών γόνων της Αθήνας. Νέος ασχολήθηκε με την τραγική ποίηση, όμως έκαψε τα πρωτόλειά του όταν γνώρισε τον Σωκράτη και δεν ξαναασχολήθηκε.

Από πολύ νέος ενδιαφέρθηκε για την πολιτική, όμως εγκατέλειψε την φιλοδοξία συμμετοχής στα κοινά της Αθήνας για τους εξής λόγους :

- Μετά την ανάμιξη μελών της οικογένειάς του στην υπόθεση των Τριάκοντα.

- Μετά την καταδίκη του Σωκράτη από την αποκατεστημένη δημοκρατία που ήθελε να εκδικηθεί τους ολιγαρχικούς.

Μετά τον θάνατο του Σωκράτη ο Πλάτων και άλλοι του σωκρατικού κύκλου έφυγαν στα Μέγαρα, στο φιλόσοφο Ευκλείδη.

395-394 π.Χ. (Κορινθιακός πόλεμος) : Μάλλον υπηρέτησε δυο φορές ως στρατιώτης.

Πρώτη δεκαετία μετά τον θάνατο του Σωκράτη : **Οι πρώιμοι διάλογοι** του Πλάτωνα.

Τα ταξίδια του Πλάτωνα και η σικελική εμπειρία

398-390 π.Χ.: Ο Πλάτων ταξιδεύει στην Κάτω Ιταλία και την Σικελία.

Μεταγενέστερες πληροφορίες απ' την εποχή του Κικέρωνα μιλούν για επίσκεψη του Πλάτωνα στην **Αίγυπτο** και την **Κυρήνη**. Μάλλον όμως πρόκειται για **θρύλους** που δημιουργήθηκαν εξαιτίας :

- ♦ κάποιων αναφορών του Πλάτωνα στη σοφία της Αιγύπτου.

- ♦ του μυστηρίου που ήδη από τότε περιέβαλε τα αιγυπτιακά ιερατεία.

Το ταξίδι στην **Κάτω Ιταλία** και την **Σικελία** σημαντικό για την πνευματική εξέλιξη του Πλάτωνα.

- ♦ Ήρθε σε επαφή με τον **Πυθαγορισμό** (Αρχύτα Ταραντίνο).

- ♦ Γνωρίστηκε με τον **Διονύσιο το Ι**, τύραννο των Συρακουσών και τον γαμπρό του, τον **Δίωνα**. **Δραματικές οι συνέπειες** της σχέσης αυτής για τον Πλάτωνα. Με παρότρυνση του Δίωνα, ο **Διόνυσος ο Ι**, ήθελε να στραφεί στην φιλοσοφία και να διδαχθεί από τον Πλάτωνα την **πολιτική αρετή** και σοφία. Η πρώτη αυτή επαφή έληξε άδοξα, διότι **ο φιλόσοφος εκδιώχτηκε** κακήν κακώς και κινδύνεψε να πουληθεί ως δούλος στην Αίγινα.

367 π.Χ.: Ο Διόνυσος ΙΙ διαδέχθηκε τον πατέρα του και ο Δίωνας πείθει τον Πλάτωνα πως ο νέος τύραννος είναι πιο

πρόθυμος από τον προηγούμενο να μεταμορφωθεί σε φιλόσοφο βασιλέα.

366 π.Χ.: Ο Πλάτων επιστρέφει στις Συρακούσες και τελικά βρίσκεται “όμηρος” των πολιτικών συγκρούσεων Δίωνα και Διονυσίου.

361 π.Χ.: Τρίτο ταξίδι του Πλάτωνα στη Σικελία. Διάφοροι Ακαδημεικοί εμπλέκονται στον εμφύλιο μεταξύ Δίωνα και Διονυσίου.

Η ίδρυση της Ακαδημίας

Ο Πλάτων ίδρυσε δική του σχολή, την **Ακαδημία**, κοντά στο Δίπυλο (Αττικής).

♦ Μετά την επιστροφή του από το **πρώτο ταξίδι στη Σικελία**.

♦ Η σχολή αυτή θα λειτουργήσει για εννέα αιώνες, **μέχρι το 529 μ.Χ.**, όταν την έκλεισε ο **Ιουστινιανός**. Ωστόσο η σχολή τότε βρισκόταν ήδη σε παρακμή.

♦ Η σχολή πήρε το όνομά της από τον **ήρωα Ακάδημο ή Εκάδημο**. Έτσι ονομαζόταν η περιοχή και το γυμναστήριο κοντά στο οποίο λειτουργούσε η σχολή του Πλάτωνα.

♦ Το 1930 ανασκαφές αποκάλυψαν το αρχαίο γυμναστήριο.

Τα **μαθήματα** στην Ακαδημία:

- Σε μεγάλο βαθμό πρέπει να ήταν παρόμοια με αυτά που ο Πλάτων ορίζει στην “Πολιτεία” του ως ιδανική **παιδεία των φυλάκων**, της ανώτερης τάξης που ασκεί την εξουσία.

- Τα **μαθηματικά** θεωρούνταν απαραίτητα για την διδασκαλία της διαλεκτικής. Σύμφωνα με μια αρχαία παράδοση στην είσοδο της Ακαδημίας υπήρχε η επιγραφή “**άγεωμέτρητος μηδεις εισίτω**”.

Μαθητές του Πλάτωνα:

-**Αριστοτέλης** (διαφώνησε και ακολούθησε άλλη φιλοσοφική πορεία).

-**Σπεύσιππος**, ανιψιός και διάδοχος του Πλάτωνα.

-**Ξενοκράτης**.

-Φίλιππος από τον Οπούντα.

III. Πλάτωνος, Πρωταγόρας

B. Η φιλοσοφική σημασία του διαλόγου

Τα θέματα του “Πρωταγόρα” είναι στην ουσία δύο :

- Ποια είναι η φύση της αρετής;
- Ποιος μπορεί να διδάξει την αρετή; Είναι οι σοφιστές κατάλληλοι γι’ αυτό;

Το θέμα του εάν η αρετή είναι διδακτή **εμμέσως** διαπερνά όλο τον διάλογο και αποκαλύπτεται μέσα από τις **διαφορετικές μεθόδους** που ακολουθεί στη συζήτηση ο καθένας απ’ τους δύο συνομιλητές (**Πρωταγόρας – Σωκράτης**).

- **Μέθοδος Σωκράτη** : **διαλεκτική**. Μέσω ερωτήσεων ορίζεται με τη μεγαλύτερη δυνατή **ακρίβεια** κάθε επιμέρους θέμα και όρος. Η ακρίβεια αυτή οδηγεί στην **απόλυτη γνώση** και κατανόηση του θέματος που μελετούν.
- **Μέθοδος Πρωταγόρα** (σοφιστών) : **Μύθος, διάλεξη, σχολιασμός** ποιητικών κειμένων.

Μύθος : κάθε αφήγηση που έχει ποιητικό χαρακτήρα (θρύλοι και παραδόσεις – κατασκευάσματα κάποιου διανοητή).

- Ο **μύθος** του **Προμηθέα** που χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας έχει **ποιητικό** και **συμβολικό** χαρακτήρα.

- Συχνά και ο **Πλάτων** χρησιμοποιεί **μύθους** (π.χ. ο μύθος του σπηλαίου στην Πολιτεία) προκειμένου να **συμπληρώσει** μια αυστηρή φιλοσοφική **απόδειξη** και **όχι** για να **οδηγήσει** τον συνομιλητή του **στη γνώση**. Πάντως ο Πλάτων δεν απορρίπτει εντελώς την αξία του μύθου, γι’ αυτό και δεν ειρωνεύεται τον Πρωταγόρα ως προς αυτό.

Διάλεξη: Ο Σωκράτης **ειρωνεύεται** και **υπονομεύει** με κάθε τρόπο αυτήν την σοφιστική μέθοδο.

- Ο Σωκράτης ισχυρίζεται πως λόγω της κακής του μνήμης δεν μπορεί όταν ακούει μια μακροσκελή διάλεξη να συγκρατεί όλες τις λεπτομέρειες.
- Σε μια διάλεξη δεν έχει ο ακροατής τον **χρόνο** να εξετάσει τις διάφορες ιδέες.
- Η διάλεξη μέθοδος **πειθούς**, όχι μέθοδος **προσέγγισης** της **αλήθειας**, γι' αυτό και είναι κατάλληλη για τις πολιτικές **συνελεύσεις** και τα **δικαστήρια**, όχι για την **φιλοσοφία**.

Σχολιασμός ποιητικών κειμένων: Η τρίτη μέθοδος που ακολουθεί ο Πρωταγόρας στην συζήτηση με τον Σωκράτη.

- Γενικά για τους αρχαίους Έλληνες ο **Όμηρος** ή **άλλοι** ποιητές ήταν **αυθεντίες** σε ζητήματα κάθε είδους.
- Οι σοφιστές εν προκειμένω ήταν **πρωτοπόροι** στην λογοτεχνική ανάλυση, την φιλολογία και κυρίως στην γλωσσολογία (βλ. Πρόδικο).
- Ο Σωκράτης (άρα και ο Πλάτων) είναι γενικά **καχύποπτος** απέναντι στον **γραπτό** λόγο. Το γραπτό είναι βουβό, δεν μπορεί να απαντήσει **σ'** αυτόν που τού θέτει ερώτημα.

Η φύση της αρετής : Το θέμα συζήτησης μεταξύ Σωκράτη και Πρωταγόρα.

- ♦ Μένει στο τέλος κάπως **μετέωρο**, δεν διατυπώνεται οριστικό **συμπέρασμα**. Οι δυο πρωταγωνιστές συμφωνούν να συζητήσουν επ' αυτού κάποια άλλη φορά.
 - ♦ Πάντως διαγράφονται ξεκάθαρα οι απόψεις των δυο "αντιπάλων":
 - Πρωταγόρας : Αρνείται το απόλυτο και ασπάζεται την **σχετικότητα**.
 - Σωκράτης : Αναζητά μια αλήθεια γενική, καθολική και **απόλυτη**.
 - ♦ Η θέση για την αρετή του Πλάτωνα (Σωκράτη) στον διάλογο αυτόν παραμένει σε ανολοκλήρωτη ακόμα μορφή.
- Ολοκληρωμένη** θα την βρούμε στην **Πολιτεία**.

Γ. Ο μύθος του Πρωταγόρα για τη δημιουργία του ανθρώπου και την αρετή.

Πρωταγόρειος μύθος : Η αφήγηση του μύθου του Προμηθέα στο πλατωνικό έργο ανήκει στον σοφιστή Πρωταγόρα.

Ο Πλάτωνας δεν τον παραποιεί και φαίνεται να σέβεται την πρωταγόρεια σκέψη και άποψη.

Ο πρωταγόρειος μύθος του Προμηθέα για την δημιουργία του ανθρώπου και την ίδρυση κοινωνιών συγγενεύει με την Θεογονία του Ησιόδου και την τραγωδία Προμηθέας Δεσμώτης του Αισχύλου.

Ησιόδος : Ο Ησιόδος στην Θεογονία αφιερώνει λίγο χώρο για τους ανθρώπους, χωρίς να μιλά για την δημιουργία τους.

Ο Ησιόδος παρουσιάζει τον Δία, επειδή θύμωσε με την κλοπή της φωτιάς από τον Προμηθέα, να αντισταθμίζει την ενέργεια αυτή με το κουτί της Πανδώρας.

Στην αφήγηση του Ησιόδου ο άνθρωπος με την χρήση της φωτιάς άρχισε να φεύγει από την πρωτόγονη κατάσταση, ενώ με την παρουσία της γυναίκας άρχισε να συγκροτεί οικογένειες. Ενώ, όμως, αυτά δηλώνουν την αρχή του εκπολιτισμού και εξανθρωπισμού του ανθρώπου, για τον Ησιόδο είναι μία απαισιόδοξη εξέλιξη του ανθρωπίνου γένους.

Αισχύλος : Ο Αισχύλος στην τραγωδία του περιγράφει τον Προμηθέα ως ευεργέτη των ανθρώπων, καθώς έμαθαν την τέχνη, την γλώσσα, την γραφή, κ.λπ., και έτσι εκπολιτίστηκαν.

Πρωταγόρειος μύθος : Ο Πρωταγόρας επηρεάζεται από τον Ησιόδο και Αισχύλο, αλλά η αφήγησή του είναι “κοινωνιολογική”. Τα δώρα του Προμηθέα στον άνθρωπο βοηθούν στον σχηματισμό πολιτικής κοινωνίας, η οποία γίνεται στην αφήγησή του προϋπόθεση για την επιβίωσή του.

Για τον Πρωταγόρα κάθε αρετή είναι πολιτική, που βοηθάει στην αρμονία της πολιτικής κοινωνίας, και όχι ηθική.

1^ο ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ : ΠΛΑΤΩΝ-ΣΟΦΙΣΤΕΣ

1. ΠΛΑΤΩΝ

Η διαλογική μορφή των έργων του

Κατά τον Πλάτωνα η φιλοσοφία μπορεί να αναζητηθεί σοβαρά μόνο μέσω της προφορικής συζήτησης και της ζωντανής συντροφοκότητας και πίστευε επίσης πως τα γραπτά έργα δεν έχουν καμία απολύτως αξία. Στο έργο «*Φαίδρος*» (274b ως 276a) ο Αιγύπτιος θεός Θευθ, εφευρέτης της γραφής, πρόσταξε τον βασιλιά να την διδάξει στον λαό. Ο βασιλιάς, όμως, κατάλαβε πως η γραφή θα εξασθενούσε την μνήμη δια της αχρησίας και ότι οι άνθρωποι, αν σπούδαζαν αυτήν, θα κατέληγαν να παριστάνουν πως κατέχουν την γνώση, χωρίς όμως αφενός να την έχουν κατακτήσει οι ίδιοι και αφετέρου να δέχονται και να ενστερνίζονται ιδέες που δεν τις σκέφτηκαν οι ίδιοι, δηλ. ιδέες από δεύτερο χέρι. Οι αναγνώστες ενός γραπτού εγχειριδίου είναι εντελώς ανόητοι, εάν νομίζουν πως μπορεί αυτό να τους αποφέρει κάποια φώτιση ή κάποια βεβαιότητα. Το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να φρεσκάρει την μνήμη κάποιου που ήδη γνωρίζει το θέμα. Ο γραπτός λόγος δεν μπορεί να απαντήσει σε ερωτήσεις, πέφτει στα χέρια οποιουδήποτε και δεν μπορεί να επιλέξει τους ακροατές που θα ωφεληθούν πραγματικά απ' αυτόν· έτσι καταλήγει να παρανοείται και να παραποιείται και δεν έχει τη δυνατότητα να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Αντιθέτως, συνεχίζει ο Σωκράτης, ας σκεφτούμε τον νόμιμο αδερφό του, τον ζωντανό λόγο, ο οποίος εγγράφει γνώσεις στην ψυχή του μαθητή και ο οποίος μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του και να μιλήσει ή να σιωπήσει, ανάλογα με την περίπτωση. Αυτός είναι η αληθινή πραγματικότητα, της οποίας **είδωλο** είναι ο γραπτός λόγος. Είναι προτιμότερο να πραγματευόμαστε τα ίδια θέματα σοβαρά, δηλαδή με την τέχνη της διαλεκτικής.

Να επισημάνουμε εδώ πως βρισκόμαστε σε μια εποχή, στην οποία η προφορικότητα κατείχε ακόμη τα πρωτεία σε σχέση με τον γραπτό λόγο. Η γραφή θεωρείται περισσότερο ως βοήθημα

παρά ως υποκατάστατο του προφορικού λόγου. Ο Όμηρος, η λυρική ποίηση, η τραγωδία γραφόταν προκειμένου να απομνημονευθούν και να τραγουθηθούν ή να απαγγελθούν. Την εποχή του Πλάτωνα, η κατάσταση αυτή είχε μόλις αρχίσει να αλλάζει και, κατά τη μεταβατική αυτήν περίοδο, η σχέση μεταξύ γραπτού και προφορικού λόγου είχε αποτελέσει το αντικείμενο μιας έντονης συζήτησης.

Ο γραπτός λόγος ως παιδιά: Ο Πλάτωνας θεωρούσε πως ο γραπτός λόγος είναι βοήθημα, συμπλήρωμα ή ακόμα καλύτερα “παιδιά”. Στο έργο “*Φαίδρος*” (276d) ο Σωκράτης ισχυρίζεται ότι ο φιλόσοφος θα πρέπει να χρησιμοποιεί τον γραπτό λόγο ως βοήθημα μόνο για την μνήμη του ή ως “παιδιά”, δηλ. ως παιχνίδι, απασχόληση για τον ελεύθερο χρόνο ή ανάπαυλα. Το φιλοσοφικό κύρος που ο ίδιος ο Πλάτωνας απέδιδε στα διαλογικά του έργα είναι συνδεδεμένο με την χρήση αυτής της λέξης (παιδιά). Συνεπώς, είμαστε υποχρεωμένοι να εξετάσουμε τι εννοούσε ο φιλόσοφος με την λέξη “παιδιά”.

Λοιπόν, κατά τον Πλάτωνα, το παιχνίδι είχε σίγουρα μια θέση μέσα σε έναν σοβαρό κόσμο. Είχε εκπαιδευτική αξία, διότι τα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να πιέζονται να μάθουν, αλλά αντιθέτως, τα μαθήματά τους πρέπει να έχουν την μορφή παιχνιδιού. Με το ίδιο πνεύμα μιλά στο έργο «*Πολιτικός*», όταν λέει πως χρησιμοποιώντας τον μύθο “εισάγει ένα παιχνίδι στην συζήτηση” ή στο έργο του «*Νόμοι*», το εκτενέστερο πλατωνικό έργο, η όλη συζήτηση για τον νόμο περιγράφεται από τον Αθηναίο συνομιλητή ως “σοβαρό παιχνίδι, που ταιριάζει σε ηλικιωμένους άνδρες”.

Γραπτοί διάλογοι Πλάτωνος ως παίγνιον και μίμησις

Έτσι, καταλαβαίνουμε πως όταν ο Πλάτωνας ορίζει την γραφή του ως “παιδιά” του σοφού δεν αρνείται την σοβαρότητα και την αξία. Στο κάτω-κάτω, έχει ούτως ή άλλως εκπαιδευτική αξία, αλλά την αποκτά και για έναν επιπρόσθετο λόγο : δηλαδή ο Πλάτων μετατρέποντας την γραφή ως μίμηση της διαλεκτικής, που αποτελούσε την ιδανική φιλοσοφική μέθοδο, έκανε ό,τι μπορούσε γι’ αυτούς που ακολουθούσαν την ίδια μέθοδο αλλά δεν είχαν την τύχη να ακούσουν τον ίδιο τον Σωκράτη ή τις

συζητήσεις εντός της Ακαδημίας. Άλλωστε, ένα μεγάλο μέρος των διαλόγων ήταν όντως παιχνίδι ποιός μπορεί να το αρνηθεί αυτό ή ποιός θα ήθελε να ήταν διαφορετικοί οι διάλογοι;

2. ΣΟΦΙΣΤΕΣ

ΟΙ ΕΠΙΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΣΟΦΙΣΤΩΝ

Οι σοφιστικές επιδείξεις είχαν δύο μορφές :

α) ερωταπαντήσεις : Ο ομιλητής προσκαλούσε τους ακροατές να τού κάνουν ερωτήσεις. Αυτό αναφέρεται ότι συνήθιζε ο Γοργίας, αλλά και ο Ιππίας ήταν θαρραλέος να επιχειρήσει το ίδιο μπροστά στη μεγάλη πανελλήνια συγκέντρωση στην Ολυμπία.

β) διάλεξη : Από την άλλη μεριά μπορούσε ο Σοφιστής να κάνει επίδειξη της ρητορικής ικανότητας με το να μιλά χωρίς διακοπή πάνω σε ένα θέμα από γραπτό κείμενο που είχε προηγουμένως ετοιμάσει. Τέτοιος ήταν ο τρωικός διάλογος του Ιππία (*Ιππίου μειζ. 286α*) και οι λόγοι του Γοργία στην Ολυμπία, στους Δελφούς και στην Αθήνα. Αυτές οι επιδείξεις μπορούσαν να είναι απλά ρητορικά γυμνάσματα πάνω σε μυθικά θέματα, που είχαν σκοπό να δείξουν πως ήταν δυνατόν, με επιδεξιότητα και θράσος, να υπερασπιστεί κανείς αποτελεσματικά μια υπόθεση που φαινόταν να έχει ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας (*ποιεῖν τὸν ἥττω λόγον κρείττω*).

Ο Πρωταγόρας ισχυριζόταν πως διέπρεπε και στα δύο είδη λόγων, δηλαδή στους μακροσκελείς λόγους με επιμελημένη σύνθεση και στην τεχνική ερωταπαντήσεων (*Πρωταγ. 329b, 335α*)

Οι αιτίες των σοφιστικών επιδείξεων στις πανελλήνιες εορτές της Ολυμπίας ή αλλού ήταν οι εξής :

1. Ήθελαν να δηλώσουν με την παρουσία τους ότι θεωρούσαν τον εαυτό τους συνεχιστή της παράδοσης των ποιητών και των ραψωδών· γι' αυτό ακολούθησαν ακόμα και τον τρόπο ενδυμασίας· δηλαδή, όπως οι ποιητές και οι ραψωδοί φορούσαν ειδικές ενδυμασίες, έτσι και οι σοφιστές παρουσιάζονταν με ειδική ενδυμασία. Επίσης η παρουσία τους σε αυτές τις εορτές ήταν απαραίτητη ώστε να κοινοποιηθεί και να

γνωστοποιηθεί το εκάστοτε νέο έργο τους. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι βρισκόμαστε σε μια εποχή που ήταν πιο σύνηθες να ακούει κανείς ένα λογοτεχνικό έργο να απαγγέλλεται παρά να διαβάζεται, και ως εκ τούτου η απαγγελία σε πανελλήνια εορτή ή σε κάποια πόλη ήταν ένας τρόπος να γίνει γνωστό το έργο τους.

2. Η περίτεχνη επιδεικτική ρητορική των Σοφιστών στις πανελλήνιες εορτές των Ολυμπιακών ή Πυθικών αγώνων είχε και αγωνιστικό χαρακτήρα. Οι Σοφιστές αγωνίζονταν για έπαθλα, όπως οι ποιητές, οι μουσικοί και οι αθλητές. Αυτό το αγωνιστικό πνεύμα κατέληξε να είναι γενικό χαρακτηριστικό των Σοφιστών και ένας από τους λόγους μομφής εναντίον τους εκ μέρους του Σωκράτη. Ο Πρωταγόρας υποστήριζε πως η συζήτηση είναι “μάχη των λόγων”, όπου ο ένας είναι νικητής και ο άλλος ηττημένος, σε αντίθεση με το σωκρατικό ιδεώδες της “κοινής συζήτησης”, όπου ο ένας βοηθά τον άλλον να φτάσουν πιο κοντά στην αλήθεια.

3. Ο τελευταίος λόγος των επιδεικτικών λόγων των Σοφιστών στις μεγάλες εορτές ήταν η άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των ελληνικών πόλεων και εν τέλει η πανελλήνια ομόνοια. Οι γιορτές αυτές ήταν ευκαιρία να συναντηθούν πολίτες από όλες τις ελληνικές πόλεις και να ξεχάσουν τις διαφορές τους. Η δημόσια εμφάνιση των σοφιστών σε αυτές ήταν δηλωτική μίας πανελληνίας νοοτροπίας που υποστήριζαν. Κατά τον Γοργία και τον Ιππία πρέπει να υπάρχει ομόνοια μεταξύ των Ελλήνων, διότι όλοι οι Έλληνες είναι αδέρφια, και πρέπει να στρέψουν τα όπλα εναντίον των βαρβάρων, όχι μεταξύ τους.

2ο ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ : ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ποιοι ήταν τελικά οι στόχοι των σοφιστών; Τι ακριβώς ήθελαν να διδάξουν; :

Ο στόχος του σοφιστικού κινήματος ήταν διττός :

α) η ρητορική τέχνη : Ήθελαν να διδάξουν πώς να μιλά κανείς δημόσια, πώς να υπερασπίζεται τις ιδέες του στην εκκλησία του δήμου ή στο δικαστήριο. Πρώτος λοιπόν στόχος τους ήταν η

διδασκαλία της ρητορικής. Μιλάμε για μια εποχή, στην οποία όλα (δίκες, πολιτική επιρροή, κρατικές αποφάσεις) εξαρτώνταν από τον λαό και ο ίδιος ο λαός εξαρτώταν από τον προφορικό λόγο. Επομένως ήταν μείζονος σημασίας το να ξέρει κανείς να μιλήσει δημόσια, να προβάλλει επιχειρήματα, να συμβουλευσει τους συμπολίτες του στο πεδίο της πολιτικής. Γι' αυτό και ο ένας απ' τους δύο μεγαλύτερους σοφιστές, ο Γοργίας, αυτοπροσδιορίζεται ως διδάσκαλος της ρητορικής (*Γοργίας 449a*) και παραδέχεται ότι τελικά η τέχνη του αφορά τις συζητήσεις στα δικαστήρια και στην εκκλησία του δήμου.

β) η πολιτική τέχνη : Ο άλλος πιο μεγάλος σοφιστής, ο Πρωταγόρας, παραδέχεται ότι διδάσκει την “πολιτική τέχνη” και οριοθετεί τους στόχους της διδασκαλίας του επισημαίνοντας πως αυτή έγκειται στο να ξέρει κανείς να χειρίζεται ορθά τις υποθέσεις και τις δίκες του και της πόλης. Εν ολίγοις να παίρνει τις ορθές αποφάσεις για τη ζωή του αλλά και να συμβουλεύει και να αποφασίζει ορθά για την πόλη (*Πρωταγόρας 319a*).

Αλληλεξάρτηση ρητορικής πολιτικής τέχνης: Είναι ολοφάνερο πως η ρητορική και η πολιτική τέχνη συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους, καθότι η ρητορική τέχνη οδηγεί στην πολιτική τέχνη και τής προσφέρει όλα της τα όπλα· για τον σκοπό αυτό η ρητορική σφυρηλατούσε κανόνες, συνταγές, μια ολόκληρη τεχνική. Για να είμαστε πιο ακριβείς. Όταν ο Πρωταγόρας μιλάει για ορθή διαχείριση των προσωπικών και των κρατικών υποθέσεων, προϋποθέτει ένα νοητικό περιεχόμενο, μια σοφία και μια εμπειρία, αποτέλεσμα τέχνης όσων ξέρουν να κατευθύνουν ορθά τις ιδέες τους. Αυτό το νοητικό περιεχόμενο δεν γίνεται να διακριθεί από την καθαυτό ρητορική, για τους εξής λόγους :

1. Αφενός είναι φανερό ότι το να ξέρει κανείς να αναλύει μια κατάσταση με τα ορθά επιχειρήματα μπορεί να χρησιμεύσει τόσο για να καθορίσει τη θέση του ο ίδιος, όσο και για να πείσει τους άλλους.

2. Ο Πρωταγόρας το θεωρεί αυτονόητο και αργότερο ο Ισοκράτης θα το διακηρύξει εναργώς ότι : «όταν μιλούμε για να πείσουμε τους άλλους στηριζόμαστε στις ίδιες αποδεικτικές αρχές, τις οποίες χρησιμοποιούμε στους προσωπικούς μας συλλογισμούς, στην ταξινόμηση του συνειδησιακού και λογικού

μας περιεχομένου· ονομάζουμε καλόν ρήτορα αυτόν που πείθει τα πλήθη, καλόγνωμο όμως αυτόν που ζυγιάζει ορθά μέσα του τα πράγματα». Δηλαδή να έχει ορθή κρίση.

Έτσι : ρητορική τέχνη, λοιπόν, είναι η τέχνη των συλλογισμών που οδηγούν σε ορθή κρίση και πειθώ των άλλων, δηλαδή να κατευθύνει κανείς ορθά τις ιδέες του => σοφία και εμπειρία => επιτυχία στον ατομικό και δημόσιο βίο (πολιτική τέχνη).

Βαθύτερος σκοπός σοφιστικής: Έτσι φτάσαμε στον βαθύτερο σκοπό της σοφιστικής, που δεν είναι άλλος από το να βοηθάει τους ανθρώπους να επιτυγχάνουν έμπρακτα στον ατομικό και δημόσιο βίο τους. Η επιτυχία στην πράξη ήταν, λοιπόν, εξαρχής στόχος της σοφιστικής διδασκαλίας. Οι σοφιστές επέμεναν ότι όλοι μπορούσαν να προσεγγίσουν και να επιτύχουν στην ζωή τους, και, ως εκ τούτου, άνοιγαν τα πεδία του λόγου για οποιονδήποτε έδιναν τη δυνατότητα, με έναν καινούριο τομέα σπουδών σε νέους ανθρώπους να αναδειχτούν μέσω της σοφιστικής σε ηγετικές θέσεις.

Πλαίσιο σπουδών της σοφιστικής: Οι νεαροί Αθηναίοι μπορούσαν να διδαχθούν ένα επάγγελμα από ειδικευμένο δάσκαλο, δηλαδή να γίνουν γιατροί, γλύπτες, αρχιτέκτονες, ή να μάθουν οποιαδήποτε άλλη τέχνη· όμως η συστηματική θεωρητική μόρφωση – παιδεία ήταν ανύπαρκτη. Οι Αθηναίοι διδάσκονταν την ζωή κοιτάζοντας απλώς γύρω τους. Και να που εμφανίζονται ως περιοδευόντες διδάσκαλοι οι σοφιστές. Προσφέρουν και πουλούν τη θεωρητική μόρφωση . Διδάσκουν τους πολίτες να μιλούν, να σκέπτονται, να κρίνουν πράγματα που είναι υποχρεωμένοι να κάνουν σε όλην τους την ζωή. Διδάσκουν τους νέους, οι οποίοι ήδη έχουν ολοκληρώσει την παραδοσιακή μόρφωση. Τούς οπλίζουν για την επιτυχία, για μια επιτυχία που δεν βασίζεται στην δύναμη ή στην γενναιότητα, αλλά στην ενεργοποίηση της νόησης. Η διδασκαλία τους, ωστόσο, ήταν και πρακτική, το ίδιο αποτελεσματική στην ζωή, έλεγαν, όσο και η επαγγελματική κατάρτιση. Μόνο που η εμβέλεια της ξεπερνούσε το πλαίσιο των επαγγελμάτων, αποτελούσε “τέχνη” προορισμένη για τον πολίτη. Η σοφιστική

διδασκαλία ήταν η κατεξοχήν διδασκαλία και η πραγματική μόρφωση για τον άνθρωπο· μπορεί να πει κανείς ότι λίγο-πολύ κρυβόταν στις προγενέστερες μορφές της εκπαίδευσης, αλλά ο Πρωταγόρας είναι ο πρώτος που ζητούσε να της δοθεί ξεχωριστή θέση και να αναγνωριστεί η αυτονομία της.

Εν κατακλείδι, η σοφιστική αποσκοπούσε στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου, που θα τον καθιστούσε δεινόν ρήτορα, άξιο πολίτη, ενημερωμένο άνθρωπο, ώστε να εξασφαλίσει και να κατοχυρώσει την επιτυχία-ευτυχία (εὖ πράττειν) στον ατομικό και δημόσιο βίο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ

1. Νεανικές φιλοδοξίες και απογοητεύσεις

Ο Πλάτων στην 7^η Επιστολή του ομολογεί ότι ως νέος είχε **πολιτικές φιλοδοξίες**, όμως γρήγορα **απογοητεύτηκε**.

- **404 π.Χ.**: Οι **ολιγαρχικοί** με την βοήθεια της Σπάρτης κατέλυσαν το **δημοκρατικό** πολίτευμα. Ο Πλάτων **αρχικά** είδε με **συμπάθεια** αυτήν την κίνηση. Οι **λόγοι**:

-Ο ίδιος ήταν εκ καταγωγής και πεποιθήσεως **αριστοκρατικός**.

-Πίστευε ότι μια κάπως αυταρχική διακυβέρνηση θα θεράπευε τις **πληγές** της **πόλης** από την ασυδοσία των **δημαγωγών**.

-Δύο συγγενείς του (**Κριτίας** και **Χαρμίδης**) στην ηγεσία των ολιγαρχικών.

Γρήγορα όμως ο Πλάτων απογοητεύτηκε εξαιτίας της **ωμότητας** των Τριάκοντα, οι οποίοι ανεπιτυχώς προσπάθησαν να καταστήσουν συνένοχο στις βιαιοπραγίες τους και τον Σωκράτη.

- **404-403 π.Χ.**: Αποκατάσταση της **δημοκρατίας** ύστερα από 8 μήνες. Νέα όμως **απογοήτευση** για τον Πλάτωνα, διότι καταδικάστηκε ο δασκάλος του **Σωκράτης** σε **θάνατο** με την κατηγορία της αθεΐας και της διαφθοράς της νεολαίας. Ρόλο στην καταδίκη έπαιξε και η υποψία ότι ο Σωκράτης διαπνεόταν από αντιδημοκρατικά φρονήματα.

- Η αρνητική εμπειρία που αποκόμισε ο Πλάτων από την παραμονή του στην αυλή του τυράννου των Συρακουσών **Διονυσίου Α'**.

Τα **συμπεράσματα** στα οποία κατέληξε ο Πλάτων ύστερα απ' όλα αυτά τα γεγονότα :

· Όλα τα **πολιτεύματα** της εποχής του ήταν **διεφθαρμένα**.

· Θα υπάρξει υγιής πολιτική ζωή μόνο αν οι **φιλόσοφοι** αναλάβαν την **εξουσία** ή αν οι ηγεμόνες άρχιζαν να φιλοσοφούν.

- Πυρήνας της πολιτικής σκέψης του Πλάτωνα : Η ιδέα της **δικαιοσύνης**. Αυτή ερμηνεύεται ως εξής :
- Ο καθένας να **πράττει** αυτό για το οποίο είναι πλασμένος εκ φύσεως και **καταλλήλως εκπαιδευμένος**.
- Θα επικρατήσει το χάος, αν όλοι θέλουν να έχουν λόγο και να αποφασίζουν για όλα.

2. Η συγγραφή της Πολιτείας

Πολιτεία ή περί δικαίου : Στο έργο αυτό οι απόψεις του Πλάτωνα για την **καλλίπολιν**, δηλαδή την **ιδεώδη πολιτεία** που διασφαλίζει άριστο βίο στους πολίτες της.

-**374 π.Χ.**: Τότε πρέπει να ολοκληρώθηκε το έργο αυτό ύστερα από πολλά χρόνια.

-Η διαίρεση σε 10 βιβλία δεν προέρχεται από τον Πλάτωνα, ούτε ανταποκρίνεται σε θεματικές ενότητες.

-**421 π.Χ.**: Ο **δραματικός χρόνος**, ο χρόνος κατά τον οποίο υποτίθεται ότι διεξάγεται ο διάλογος.

3. Η σκηνοθεσία και τα πρόσωπα του διαλόγου

Ο **Σωκράτης** και ο **Γλαύκων**, ο μεγαλύτερος αδελφός του Πλάτωνα, έχουν κατέβει στον **Πειραιά** για να παρακολουθήσουν την **γιορτή** της **Βενδίδας**, θρακικής θεότητας που ταυτιζόταν με την Άρτεμη. Επιστρέφοντας στην Αθήνα σταμάτησαν στο **σπίτι** του πλούσιου μετοίκου **Κέφαλου** που ετοίμαζε θυσία. Στην συζήτηση που ακολουθεί εκείνο το καλοκαιρινό δειλινό παίρνουν μέρος οι εξής :

-**Κέφαλος** : πατέρας του ρήτορα Λυσία

-**Πολέμαρχος** : ο μεγαλύτερος γιος του Κέφαλου

-**Ο σοφιστής Θρασύμαχος**

-**Κλειτοφών**

-**Γλαύκων και Αδείμαντος** : οι δυο μεγαλύτεροι αδερφοί του Πλάτωνα

-**Σωκράτης**

Από το δεύτερο βιβλίο ως το τέλος κύριοι συζητητές είναι
οι Γλαύκων, Αδείμαντος, Σωκράτης.

Θέματα του διαλόγου :

- η φύση της δικαιοσύνης και της αδικίας
- κατά πόσο και αν ο δίκαιος ή ο άδικος είναι ευτυχέστερος σ' αυτήν και στην άλλη ζωή.
- Για να διερευνηθεί αυτό το πρόβλημα ο Σωκράτης προτείνει ένα πείραμα, την θεωρητική κατασκευή μιας πόλης-κράτους, από τα πρωτόγονα στάδια ως την πλήρη ανάπτυξή της. Πώς λειτουργεί η δικαιοσύνη σ' αυτήν την πόλη-κράτος;
Ο Σωκράτης προσπαθεί να απαντήσει σ' αυτό.

Διευκρίνιση: Πόλις είναι η πόλη-κράτος που αναπτύχθηκε στον ελληνικό χώρο ήδη από την αρχαϊκή εποχή. Πολιτεία είναι το πολίτευμα, η νομοθεσία, οι θεσμοί της πόλης.

6. Οι τρεις τάξεις

Ινδοευρωπαϊκός χώρος και αρχαία Αίγυπτος : ο πληθυσμός χωρίζεται σε **τρεις τάξεις** :

- χειρωνακτες
- πολεμιστές
- ιερείς

Τάξη: ο όρος δηλώνει το πώς λειτουργεί η κάθε ομάδα μέσα στην κοινωνία.

Πλατωνική πολιτεία:

- δημιουργοί
- φύλακες επίκουροι
- φύλακες άρχοντες (βασιλείς)

Κατ' ουσίαν οι τάξεις είναι **δύο**, επειδή η **ανώτερη** προέρχεται από τη **μεσαία** κατόπιν αυστηρής επιλογής.

Η κατώτερη τάξη (**δημιουργοί**)

- Είναι η **πολυπληθέστερη** και συγκροτείται από τους γεωργούς, τους τεχνίτες, τους εμπόρους και γενικά τους **χειρωνακτες**.
- Αποκλεισμένη από την εξουσία, ωστόσο προστατευμένη και μπορεί να πλουτίζει ως ένα σημείο.
- Δεν επιτρέπονται οι μεγάλες οικονομικές διαφορές μεταξύ τους.
- Η τάξη αυτή είναι υποχρεωμένη να **συντηρεί**, όχι όμως πλουσιοπάροχα, τις δύο **άλλες τάξεις**.
- Πρόβλεψη για κοινωνική κινητικότητα : **παιδιά** με εξαιρετικά **προσόντα** από την τάξη των **Δημιουργών** μεταπηδούν στην **ανώτερη** τάξη και **αντιστρόφως**.

Φύλακες επίκουροι

- Αφοσιωμένοι στην υπηρεσία του κράτους με **στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα**.

Φύλακες παντελείς

- Αναλαμβάνουν μετά τα 50 τους χρόνια την **διακυβέρνηση** και μεριμνούν για την **ευδαιμονία** ολόκληρης της πολιτείας.
- Αριστοκρατία του πνεύματος : εξουσιάζει και συνάμα υπηρετεί το πλήθος.

8. Η αγωγή των φυλακών

Το ενδιαφέρον του νομοθέτη : η ορθή **αγωγή** των φυλάκων που έχουν επιλεγεί με κριτήρια την καλή **σωματική** τους **διάπλαση** και την **οξύνοια**.

Πρώτος κύκλος εκπαίδευσης : η εξισορρόπηση **γυμναστικής** και **μουσικής** αγωγής.

- Γυμναστική : φροντίδα για σωματική ευεξία, απλές ασκήσεις, υγιεινός τρόπος διαβίωσης.
- Μουσική : μουσική, χορός, τραγούδι, ανάγνωση, εικαστικές τέχνες.
- Ο νομοθέτης επαγρυπνεί για την μορφή και το περιεχόμενο της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Δεύτερος κύκλος εκπαίδευσης (από τα 20 ως τα 30) : αριθμητική, γεωμετρία, στερεομετρία, αστρονομία, αρμονία, γενικά **μαθηματικές** επιστήμες.

Τρίτος κύκλος εκπαίδευσης (από τα 30 ως τα 35) : η ύψιστη μορφή γνώσης, η διαλεκτική (**φιλοσοφία**).

- Φιλοσοφία : οδηγεί στην αναζήτηση της **ουσίας** όλων των **πραγμάτων** και στη θέαση του **Άγαθού**.

Φύλακες παντελείς : όσοι από τους φύλακες-επικούρους περνούν με επιτυχία τις κρίσεις που έχουν καθοριστεί, **μετά**

τα 50 τους έτη προάγονται σε φύλακες-άρχοντες (βασιλείς).

- **Διοίκηση** του κράτους και ενασχόληση με τις **επιστήμες** και την **φιλοσοφία**.
- Έχουν την ευθύνη για την **εκπαίδευση** της νέας γενιάς **φυλάκων**, ζουν μακάρια απολαμβάνοντας πνευματικές ηδονές, και μεταθανάτια τιμώνται ως **ήρωες**.

12. Οι Φιλόσοφοι-βασιλείς

Η αθηναϊκή δημοκρατία :

- για μεγάλα διαστήματα έρμαιο στα χέρια αδίστακτων δημαγωγών.
- Η ανάθεση πολλών αξιωμάτων γινόταν με κλήρωση στο όνομα μιας δήθεν ισοτιμίας.
- Στα κρίσιμα θέματα δεν αποφάσιζε ο ορθός λόγος, αλλά η βοή του πλήθους και η πειθώ του ρήτορα.
- Μοναδική ελπίδα κατά τον Πλάτωνα είτε να φιλοσοφήσουν οι **άρχοντες** είτε να **κυβερνήσουν** οι **φιλόσοφοι**.

Φιλόσοφοι-βασιλείς : θεωρούνται οι καταλληλότεροι για να οδηγήσουν με ασφάλεια μέσα από την τρικυμία το “μεθυσμένο καράβι” της πολιτείας, όπως προκύπτει απ’ την αλληγορία του σπηλαίου.

- Έχουν **γνώσεις** και συνθετική σκέψη, **πείρα** ζωής, διοικητικές ικανότητες και αδαμάντινο **χαρακτήρα**.
- Από **αίσθηση καθήκοντος** αναλαμβάνουν την **εξουσία**, διοχετεύοντας σ’ αυτήν την σοφία και την ακεραιότητά τους.
- Δεν έχουν **οικογένεια**, **ούτε περιουσία** για να μπορούν να είναι αδέκαστοι, ανεπηρέαστοι και ολόψυχα αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους.

Ο όρος **βασιλεύς στον Πλάτωνα** : δηλώνει απλώς τον **κυβερνήτη**, όχι τον **απόλυτο μονάρχη** που αντλεί την

εξουσία του από κληρονομικό δικαίωμα ή από τη θεία θέληση.

13. Η δικαιοσύνη

Είναι τό να πράττει ο καθένας για το κοινωνικό σύνολο αυτό για το οποίο είναι προορισμένος εκ φύσεως να πράττει.

Ο άνθρωπος για να μην είναι άδικος, πρέπει να μην υπερβαίνει τα προσωπικά του όρια. Αν ο ίδιος δεν είναι σε θέση να το κάνει αυτό, δηλ. να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης, τότε πρέπει να συμμορφώνεται στις υποδείξεις του σοφώτερου και εμπειρότερου.

Τελικός ορισμός : Είναι, λοιπόν, δικαιοσύνη ένα είδος αρμονίας των αντιμαχόμενων τάσεων της ψυχής (αρμονία μεταξύ του αλογίστου- θυμοειδούς-λογιστικού). Η αρμονία αυτή πηγάζει από τό γνῶθι σαυτὸν και τον συνακόλουθο αυτοπεριορισμό. Αν λοιπόν ο άνθρωπος έχει διερευνήσει τον εαυτό του ή έχει αποδεχτεί τα όριά του, τότε η συμπεριφορά του προς τους συμπολίτες του, την πόλη και προς τους θεούς είναι δίκαιη. Να σημειωθεί ότι η δικαιοσύνη ενέχει μέσα της τις αρετές της σοφίας – ανδρείας - σωφροσύνης.

-**Δικαιοσύνη στον άνθρωπο :** αρμονία μεταξύ των μερών της ψυχής (αλογίστου, θυμοειδούς-λογιστικού).

-**Δικαιοσύνη στη πολιτεία :** α) να αποτελείται από δίκαιους ανθρώπους, έτσι ώστε β) να επικρατεί αρμονία μεταξύ των μερών της (δημιουργών-φυλάκων επικούρων-φυλάκων αρχόντων)

ΕΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

A. ΤΡΙΜΕΡΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΨΥΧΗΣ

1. τὸ ἀλόγιστον (=ἐπιθυμητικὸν) : τα κίνητρα, οι τάσεις, οι επιθυμίες.
2. **θυμοειδές** : το μέρος της ψυχής που τιθασεύει το επιθυμητικόν, το ελέγχει.
3. τὸ λογιστικὸν : το λογικό μέρος της ψυχής (λογική) που ηγεμονεύει των άλλων και στο οποίο υπακούν τα άλλα δυο μέρη.

B. ΤΡΙΜΕΡΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1. Δημιουργοί (γεωργοί, τεχνίτες, έμποροι) :

- α. αποκλεισμένοι απ' την εξουσία.
- β. επιτρέπεται ο πλουτισμός τους ως ένα σημείο.
- γ. δεν επιτρέπεται οι μεγάλες οικονομικές διαφορές μεταξύ τους.
- δ. υποχρέωσή τους να συντηρούν τις άλλες δυο τάξεις.

2. φύλακες – επίκουροι :

- α. επωμίζονται τα στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα.
- β. είναι αφοσιωμένοι στην υπηρεσία του κράτους.
- γ. αν υποστούν με επιτυχία τις δοκιμασίες των φυλάκων-αρχόντων προάγονται μετά τα 50 τους έτη σε φύλακες-βασιλείς/άρχοντες.

3. φύλακες-άρχοντες/βασιλείς:

- α. έχουν επωμιστεί την διακυβέρνηση της πολιτείας (μετά τα 50 έτη).
- β. μεριμνούν για την ευδαιμονία της πολιτείας.
- γ. ενασχολήσεις τους είναι αφενός πρακτικές (διοίκηση πολιτείας) και θεωρητικές (επιστήμες και φιλοσοφία).
- δ. έχουν την ευθύνη για την εκπαίδευση της νέας γενιάς φυλάκων.
- ε. πρόκειται για μια αριστοκρατία του πνεύματος.

Οι τρεις κοινωνικές ομάδες (ορθότερα τα τρία “γένη”) της πλατωνικής πολιτείας δεν αποτελούν “τάξεις” με τη σύγχρονη σημασία του όρου “τάξεις”, όπως βρίσκεται στη σύγχρονη ορολογία (μαρξισμός) που υποδηλώνουν το σύνολο των ανθρώπων με ορισμένα βασικά κοινά χαρακτηριστικά σε σχέση με την θέση τους και την δομή της κοινωνίας (π.χ. βαθμίδα στην κοινωνική ιεραρχία, επαγγελματική δραστηριότητα, κ.λπ.)· και γι’ αυτό κατά τη μαρξιστική θεωρία κινητήρια δύναμη ήταν η “πάλη των τάξεων”. Οι τάξεις στην πλατωνική πολιτεία δεν έχουν σχέση μ’ αυτό για τους εξής λόγους:

- i. Η διάκρισή τους γίνεται με κριτήριο την εγκαθίδρυση της δικαιοσύνης και την παγίωση της κοινωνικής συνοχής χωρίς την παραμικρή επενέργεια του οικονομικού παράγοντα (π.χ. συσσώρευση κεφαλαίου, κατοχή μέσων παραγωγής, κ.τ.λ.).
- ii. Δεν υπάρχει το στοιχείο της ιδιοτέλειας και της εκμετάλλευσης, το στοιχείο της κάρπωσης πλεονεκτημάτων εκ μέρους ενός γένους σε βάρος άλλου. Π.χ. οι δημιουργοί ήταν αποκλεισμένοι από την εξουσία, είχαν τη δυνατότητα όμως να πλουτίσουν ως ένα σημείο, ή οι φύλακες-άρχοντες ασκούσαν την εξουσία, ωστόσο κάνανε ζωή λιτή και ολιγαρχική, στερούσαν υλικά αγαθά και ήταν ταγμένοι στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου.
- iii. Παιδιά των δημιουργών με αποδεδειγμένα τα εξαιρετικά προσόντα τους προωθούνται στους φύλακες-άρχοντες, ενώ παιδιά των φυλάκων-αρχόντων με ανυπαρξία προσόντων κατέληγαν στους δημιουργούς [όχι στεγανότητα, αλλά κινητικότητα στην διάκριση των κοινωνικών ομάδων].

ΤΡΙΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ >>>ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Συστατικά μέρη		Λειτουργία συστατικών μερών		Αρετή
Πόλης	Ψυχής	Πόλης	Ψυχής	Πόλης-Ψυχής
Άρχοντες	Λογιστικόν	Διακυβέρνηση	Νόηση	Σοφίας
Φύλακες	Θυμοειδές	Στρατιωτικές δραστηριότητες	Θάρρος, "οργή"	Ανδρείας
Δημιουργοί	Έπιθυμητικόν	Κάλυψη οικονομικών αναγκών	Ορμές, επιθυμίες, απαιτήσεις	

Η *σοφία-φρόνηση* είναι η τέλεια λειτουργία της νόησης. Η *ανδρεία* είναι η βέλτιστη λειτουργία του θυμού, της οργιστικής και διεκδικητικής δύναμης του ανθρώπου. Η *σωφροσύνη* είναι η άριστη λειτουργία της επιθυμίας, της βουλευτικής δύναμης. Και, άλλη μία αρετή είναι η *οσιότητα*, δηλαδή η άριστη σχέση του ανθρώπου με την ιερότητα του κόσμου και των επιμέρους μερών του. Οι τέσσερις αυτές αρετές είναι-υπάρχουν μόνο από την ανάπτυξη των φυσικών δυνάμεων του ανθρώπου. Και τότε μόνο επέρχεται ως επιστέγασμα η δικαιοσύνη.

Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ (ΕΙΣΑΓΩΓΗ)

Αλληγορία : εκφραστικός τρόπος (συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση) με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέει και άλλα εννοεί.

Η αλληγορία του σπηλαίου (Ζ' βιβλίο της Πολιτείας) :

- ❖ Η επίδραση που ασκεί στην **ανθρώπινη φύση** η **παιδεία**.
- ❖ Η **υποχρέωση** που έχει ο ορθώς πεπαιδευμένος, δηλαδή ο **φιλόσοφος**, να φωτίσει τους συνανθρώπους του.
- ❖ Η **αντίθεση** ανάμεσα στον κόσμο των **αισθήσεων** και στον κόσμο της **νόησης**.
 - Σε μια **σπηλιά** υπάρχουν **δεσμώτες** που δεν βλέπουν παρά μόνο **σκιές** να προβάλλονται στο βάθος πάνω στα τοιχώματα. Πιστεύουν ότι οι σκιές είναι η **μοναδική αλήθεια**.
 - Αν **κάποιοι** από αυτούς **λυθούν** από τα δεσμά τους και ανέβουν προς την **έξοδο**, όπου λάμπει το φως του ήλιου, αρχικώς θα δυσανασχετήσουν από την λάμψη που πληγώνει την όρασή τους, βαθμιαίως όμως θα συνηθίσουν σ' αυτήν και θα ατενίζουν στον **ήλιο** που συμβολίζει την ιδέα του **Άγαθού**, αναγνωρίζοντας την κυριαρχία του στον κόσμο των αισθητών πραγμάτων.
 - Από **οίκτο** θα θελήσουν να **ελευθερώσουν** τους παλιούς τους συντρόφους, όμως μέσα στην σπηλιά το σκοτάδι θα βλάψει την όρασή τους και επιπλέον υπάρχει το ενδεχόμενο οι άλλοι να **επιτεθούν** στους επίδοξους **ελευθερωτές τους** και να τους εξοντώσουν (**υπαινιγμός** για την καταδίκη του **Σωκράτη**).
 - Ο απελεύθερος δεσμώτης, δηλαδή ο **φιλόσοφος**, έχει την **υποχρέωση**, παρά τον κίνδυνο, να ελευθερώσει τους άλλους.

3^ο ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ : ΔΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ “ΠΟΛΙΤΕΙΑ”

Η Πολιτεία είναι το κορυφαίο έργο της ωριμότητας του Πλάτωνα. Εδώ ολοκληρώνεται ο αντικειμενικός ιδεαλισμός του και διατυπώνονται συστηματικά και με πληρότητα οι βασικές θέσεις αυτού του ιδεαλισμού. Γραμμένη γύρω στο 375 π.Χ. η Πολιτεία είναι μία μεγαλειώδης σύνθεση, στην οποία συνυπάρχουν αρμονικά οι πολυάριθμες εκφάνσεις της μεγαλοφυΐας του Αθηναίου φιλοσόφου. Ο Πλάτωνας παρουσιάζεται ως ιεροφάντης της ηθικής, κοσμολόγος, μεταφυσικός οραματιστής, στοχαστής, θεωρητικός της επιστήμης, πολιτικός αναμορφωτής, πολιτειολόγος, εκπαιδευτικός μεταρρυθμιστής και κριτικός της λογοτεχνίας.

Ο Πλάτων εκθέτει, συν τοις άλλοις, τις αρχές της κοινωνικής οργάνωσης, διακρίνει στην κάθε πόλη τα τρία «γένη» που τήν συναποτελούν, ορίζει την αποστολή και τις αρμοδιότητες του κάθε γένους, και συλλαμβάνει την έννοια της δικαιοσύνης σε συνάρτηση με τον περιορισμό του καθενός στις αρμοδιότητες που τού έχουν ανατεθεί. Με τον ίδιο τρόπο ύστερα προχωρεί στον τριμερισμό της ψυχής και με ανάλογο τρόπο δίνει σχετικά με αυτήν τον ορισμό της δικαιοσύνης. Ασκει αυστηρή κριτική στην παραδοσιακή λογοτεχνία και στην παιδευτική επενέργειά της, και καταγράφει λεπτομερώς την αγωγή των φυλάκων και ιδίως των αρχόντων-φυλάκων.

Οι τελευταίοι, στο ανώτατο στάδιο της εκπαίδευσής τους, θα ατενίσουν το αγαθό και σύμφωνα με αυτό θα κληθούν να κυβερνήσουν την πόλη. Αναλύει τις εκφυλισμένες πολιτείες και τους ανθρώπινους χαρακτήρες που αντιστοιχούν στην καθεμία απ’ αυτές, πραγματεύεται την αθανασία της ψυχής, υπογραμμίζει με έμφαση το ότι και σ’ αυτήν και στην μεταθανάτια ζωή η δικαιοσύνη θα ανταμειφθεί, ενώ η αδικία θα τιμωρηθεί παραδειγματικώς, και αφηγείται τον μύθο του Ηρόδ, μέσω του οποίου προβάλλει την ελευθερία της ψυχής να επιλέξει την ζωή της αλλά και την ευθύνη που η επιλογή αυτή συνεπάγεται.